

शिवराज राजपत्र

शिवराज नगरपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड: ७ संख्या: ३ मिति: २०८०।०३।२२

भाग - २

शिवराज नगर सभाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको मापदण्ड
सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिइएको अधिकार
प्रयोग गरी शिवराज नगरपालिका नगर कार्यपालिकाले शिवराज
नगरपालिकाको बालपोषण भत्ता सम्बन्धी अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन
मापदण्ड, २०७९ जारी गरेको छ ।

शिवराज नगरपालिकाको बालपोषण भत्ता सम्बन्धी अभिभावक सचेतना
कार्यक्रम सञ्चालन मापदण्ड, २०७९

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०७९/१२/०१

प्रस्तावना:

नेपाल सरकारले तोकेको क्षेत्र र वर्गका बालबालिकालाई प्रदान गरिदैं आएको बालपोषण भत्ताको प्रभावकारितालाई मध्यनजर गरि उनीहरूको उचित हेरचाह, स्याहार र लगानीमा सहयोग पुऱ्याउनको लागि अभिभावकको सचेतना अभिवृद्धि गर्न आवश्यक मापदण्ड बनाइ लागू गर्न वाञ्छनीय भएकोले,
स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिइएको अधिकार प्रयोग गरि शिवराज नगरपालिका नगर कार्यपालिकाले बालपोषण भत्ता सम्बन्धी अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन मापदण्ड, २०७९ स्वीकृत गरि लागू गरिएको छ ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (क) यो मापदण्डको नाम बालपोषण भत्ता सम्बन्धी अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन मापदण्ड, २०७९ रहेको छ ।
(ख) यो मापदण्ड तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय र प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस मापदण्डमा

- (क) “सहभागी” भन्नाले बालपोषण भत्ता सम्बन्धी अभिभावक सचेतना कार्यक्रममा सहभागी हुने बालपोषण भत्ता प्राप्त गरिरहेका पाँच वर्ष ननाघेका बालबालिका अभिभावक जस्तै बाबु आमा, दाजु दिदी वा परिवारको सदस्य वा संरक्षकहरूलाई सम्झनु पर्दछ ।
(ख) “सहजकर्ता” भन्नाले बालपोषण भत्ता सम्बन्धी अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी तालिम प्राप्त व्यक्तिलाई सम्झनु पर्दछ वा स्वयंम सेविकालाई सम्झनु पर्छ ।

- (ग) “अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति” भन्नाले बालपोषण भत्ता सम्बन्धी अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी तालिम प्राप्त व्यक्तिलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (घ) “अभिभावक सचेतना कार्यक्रम” भन्नाले बालपोषण भत्ता सम्बन्धी अभिभावक सचेतना कार्यक्रम अन्तर्गत सञ्चालन हुने विभिन्न सत्रहरूलाई बुझनु पर्दछ । यसै अन्तर्गत बालबालिका र अभिभावक बीचको अन्तरक्रिया सामाजिक सुरक्षा भत्ता सम्बन्धी जानकारी, पारिवारिक बजेट व्यवस्थापन मातृ तथा बालपोषण तथा सरसफाइ सम्बन्धी जानकारी मूलक सत्रहरू पर्दछन् ।

परिच्छेद - २

बालपोषण भत्ता सम्बन्धी अभिभावक सचेतना कार्यक्रमको उद्देश्य अपेक्षित उपलब्धि तथा समग्र कार्यान्वयन प्रक्रिया

३. उद्देश्य

- (क) नेपाल सरकारले तोकेका वर्ग र क्षेत्रका पाँच वर्ष उमेर ननाघेका बालबालिकालाई प्रदान गरिदैं आएको बालपोषण भत्तालाई प्रभावकारी रूपमा बालबालिकामा लगानी गर्नका लागि अभिभावकलाई सचेतना कार्यक्रममा सहभागी गराउने ।
- (ख) नगरपालिका अन्तर्गतका सबै वडाका विशेषगरी ५ वर्ष ननाघेका बालबालिका अभिभावकहरूलाई बालबालिकाको उचित हेरचाह र स्याहार सुसार गर्ने सम्बन्धमा ज्ञान सीप र दक्षता अभिवृद्धि गराउने ।
- (ग) नेपाल सरकारले प्रदान गर्ने सामाजिक सुरक्षा भत्ता, त्यसका लागि आवश्यक पर्ने कागजात र दर्ता प्रक्रिया को बारेमा जानकारी प्रदान गराउने ।
- (घ) बालबालिकाको पोषण सुधार तथा मातृ स्वास्थ्य सुधार सम्बन्धी ज्ञान सीप र क्षमता अभिवृद्धि गराउने ।
- (ङ) पारिवारिक आम्दानी र खर्च व्यवस्थापनको बारेमा ज्ञान सीप अभिवृद्धि गराउने ।
- (च) नेपाल सरकारको विभिन्न निकायबाट उपलब्ध गराउने बालपोषण सहयोगको उपयोगलाई समेत समाहित गरी सचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गराउने ।

४. **अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सहजकर्ता छनौट र योग्यता:** बालपोषण तथा स्याहार सम्बन्धी अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सहजिकरणको लागि आवश्यक देहाय बमोजिमका सहजकर्ताको छनौट गरिनेछ।

(क) अभिभावक सचेतना सम्बन्धी तोकिएको तालिममा सहभागी भई प्रमाण-पत्र प्राप्त व्यक्ति।

(ख) स्थानीय र सहजीकरण गर्न सक्ने व्यक्ति।

(ग) कम्तीमा एस एल सी वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको।

(घ) अभिभावक सचेतना कार्यक्रम अन्तर्गत सत्रहरू सञ्चालनका लागि समय दिन सक्ने र सम्बन्धित वडाको व्यक्ति।

उपरोक्त बमोजिमको योग्यता भएको व्यक्तिलाई वडा कार्यालयको सिफारिसमा अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन तथा अनुदान समितिले छनौट गर्नेछ। त्यसरी छनौट गर्दा सकेसम्म महिलालाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

५. **आर्थिक व्यवस्थापन:** अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा आवश्यक पर्ने बजेटको व्यवस्थापन नगरपालिकाको आफ्नै श्रोतमा वा विभिन्न संघ संस्थाहरूको सहयोगमा संचालन गर्न सकिने वा नगरपालिका र संघ संस्थाको लागत साझेदारीमा सञ्चालन गर्न सकिनेछ। नगरपालिका अन्तर्गतको महिला तथा बालबालिका शाखाको प्रमुख वा नगरपालिकाले तोकेको शाखाको प्रमुख कार्यक्रमको सम्पर्क व्यक्तिको रूपमा रहनेछ।

६. **अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया**

(क) नगरपालिकाद्वारा आफै तथा अन्य संघ संस्थाको सहयोगमा वडा स्तरमा स्थानीय सहजकर्ता निर्माण गरिनेछ।

(ख) तालिम प्राप्त सहजकर्ताद्वारा समुदाय स्तरमा समूह बनाई सत्रहरू सञ्चालन गर्ने र समूह बनाउँदा १२ जना भन्दा नबढ्ने गरी बनाइनेछ।

(ग) समुदायमा बालपोषण तथा स्याहार सम्बन्धी तयार पारिएको सहजीकरण मापदण्ड अनुसार सत्र सञ्चालन गरिनेछ। त्यस बाहेक आवश्यक परेको खण्डमा विभिन्न विषय बस्तुको बारेमा सत्रहरू सञ्चालन गर्न सकिनेछ।

- (घ) अभिभावक सचेतना कार्यक्रम अन्तर्गतका सत्रहरूको समय न्यूनतम दुई घण्टाको हुनेछ र दिनमा एउटा समूहमा एउटा सत्र मात्र सञ्चालन गरिनेछ र केही दिनको फरकमा अर्को सत्र सञ्चालन गरिनेछ।
- (ङ) अभिभावक सचेतना कार्यक्रमको सम्पूर्ण सत्रहरूमा सहभागी हुने सहभागीलाई नमुना अभिभावकको रूपमा प्रमाण पत्र प्रदान गरिनेछ।
- (च) एउटा समूहको सहजिकरणको लागि दुईजना सहजकर्ता परिचालन गरिनेछ।
- (छ) अभिभावक सचेतना कार्यक्रम अन्तर्गतका सत्रहरू सञ्चालन पश्चात सहभागीको घर भेट गर्ने अभिभावकहरू ले सत्रमा सिकेका कुराहरूलाई व्यवहारमा लागू गर्न केही कठिनाइ भएमा सोको बारेमा सहजकर्ता सहजीकरण गरिनेछ।

७. समूह गठन तथा परिचालन समूह गठन

- (क) समुदाय स्तरमा १२ जना भन्दा नबढ्ने गरी सहजकर्ताहरूले समूह गठन गर्नु पर्नेछ।
- (ख) अभिभावक सचेतना कार्यक्रम अन्तर्गतका सत्रहरू हप्ताको १ दिन कम्तीमा २ घण्टाको हुनेछ।
- (ग) अभिभावक सचेतना कार्यक्रममा सहभागी भएका सहभागीहरूलाई प्रोत्साहन स्वरूप सम्पूर्ण कक्षामा सहभागी भए पश्चात एउटा कार्यक्रमको आयोजना गरि प्रमाण पत्र प्रदान गरिनेछ।
- (घ) सहजकर्ताहरूले सहभागीमा आएका परिवर्तनहरूको सफलताका कथाहरू बनाउनु पर्नेछ र नगरपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ।

८. लक्षित समूह: अभिभावक सचेतना कार्यक्रमको लक्षित समूह नेपाल सरकारबाट प्रदान गरिने बालपोषण भत्ता प्राप्त गरिरहेका ५ वर्ष ननाघेका बालबालिकाका मुख्य स्याहार कर्ताहरू हुनेछन् भने आवश्यकता अनुसार परिवारका अन्य सदस्यहरूलाई पनि यसमा सहभागी गराउन सकिन्छ।

९. सहजकर्ता तथा लक्षित समूहलाई प्रोत्साहन तथा खाजा खर्च प्रदान: अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने तालिम प्राप्त सहज कर्तालाई सत्रहरू सहजीकरण तथा घर भेट बापत प्रोत्साहन खर्च र लक्षित समूहलाई खाजा खर्च नगरपालिकाले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ।

१०. सहजकर्ता निर्माण तथा परिचालन प्रक्रिया

- (क) प्रत्येक वडाले दफा ४ बमोजिमको योग्यता भएका व्यक्तिहरूलाई सहजकर्ता तालिमको लागि छनौट तथा सिफारिस गर्ने।
- (ख) छनौट भएका सहभागीहरूलाई नगरपालिका स्वयंले श्रोत व्यक्ति परिचालन गरि वा अन्य संघ संस्थाको सहयोगमा तालिम प्रदान गर्न सकिनेछ।
- (ग) तालिम प्राप्त सहज कर्तालाई समुदाय स्तरमा अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालनका लागि परिचालन गरिनेछ।

११. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन: अभिभावक सचेतना कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि सम्बन्धित नगरपालिका स्तरीय ७ सदस्यीय बमोजिमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको निर्माण गरिने छ।

१. नगरपालिका उप प्रमुख - संयोजक
२. नगरपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य
३. नगरपालिका स्वास्थ्य शाखा प्रमुख - सदस्य
४. नगरपालिका स्तरीय बाल समूह संजाल अध्यक्ष - सदस्य
५. नगरपालिका प्रमुखले तोकेको कार्यपालिका सदस्य महिला र दलित बाट १-१ जना गरि २ जना - सदस्य
६. नगरपालिका सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण शाखा प्रमुख -सदस्य
७. नगरपालिका महिला तथा बालबालिका शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

यसका साथ साथै अभिभावक सचेतना कार्यक्रमको अनुगमन आवश्यकता अनुसार राष्ट्रिय परिचय पत्र तथा पञ्जीकरण विभाग र शिवराज नगरपालिका सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण शाखा मार्फत पनि गरिनेछ।

१२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको मा कर्तव्य र अधिकार: अभिभावक सचेतना कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न बनेको अनुगमन समितिले काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ।

- (क) पालिका भित्र सञ्चालन भइरहेको अभिभावक सचेतना कार्यक्रमको स्थलगत अवलोकन गर्ने।

- (ख) अनुगमन पश्चात देखिएका सवालहरूको बारेमा नगरपालिकालाई जानकारी गराउने र समाधानका लागि पहल गर्ने ।
- (ग) अभिभावक सचेतना कार्यक्रमको प्रभावकारीता मूल्याङ्कन गर्नका लागि कार्यक्रम मा सहभागी अभिभावकहरू सँग अन्तरक्रिया गर्ने र सो बारे नगरपालिकालाई जानकारी गराउने ।
- (घ) सहजकर्ताहरू सँग अन्तरक्रिया गर्ने र आवश्यक सल्लाह, सुझाव तथा सहयोग प्रदान गर्ने ।

१३. अभिलेखीकरण तथा प्रतिवेदन

- (क) सहजकर्ताहरूले प्रत्येक सत्रका सहभागीहरूको हाजिरी अनिर्वाय रूपमा राख्नु पर्नेछ ।
- (ख) प्रत्येक महिनाको अन्तमा महिनाभरि संचालन गरेका सत्रहरू र घर भेटको विस्तृत प्रतिवेदन नगरपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (ग) नगरपालिकाका सम्बन्धित वडा कार्यालयबाट प्रमाणित भएर आएका प्रतिवेदनहरू महिला तथा बालबालिका शाखामा अभिलेखीकरण गर्नु पर्नेछ ।
- (घ) नगरपालिकाले अभिभावक सचेतना कार्यक्रमको संक्षिप्त प्रतिवेदन राष्ट्रिय परिचय पत्र तथा पञ्जीकरण विभागमा वार्षिक रूपमा पठाउनु पर्नेछ ।

१४. अभिभावक सचेतना कार्यक्रमका अपेक्षित उपलब्धिहरू

- (क) अभिभावकहरूले बालबालिकालाई गर्ने व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन आएको हुनेछ ।
- (ख) बालबालिका र अभिभावक बीचको सम्बन्धमा सु-मधुरता कायम भएको हुनेछ ।
- (ग) अभिभावकले आफ्ना बालबालिकालाई बढी भन्दा बढी समय दिएका हुनेछन् ।
- (घ) अभिभावकहरूले आफ्ना बालबालिकाको वृद्धि तथा विकासमा पोषणको महत्व बारे जानकारी प्राप्त गरि सो अनुसार अभ्यास गरेका हुनेछन् ।
- (ङ) अभिभावकहरूले प्राप्त बालपोषण भत्तालार्ई बालबालिकाहरूको पोषणमा उपयोग गरेका हुनेछन् ।

(च) बालबालिकाहरूको पोषण अवस्थामा सुधार आएको हुनेछ।

१५. सत्र सञ्चालन प्रमाणित गर्ने: नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा निर्माण गरिएका अभिभावक समूहहरूको विवरण र सत्रहरू सञ्चालन गरेको विस्तृत विवरण सम्बन्धि वडा कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ र सम्बन्धित वडा कार्यालयबाट प्रमाणित भइसकेपछि मात्र सोको आधारमा सहज कर्तालाई प्रोत्साहन रकम तथा सहभागी खाजा खर्च बापतको रकम उपलब्ध गराइनेछ।

परिच्छेद -३

विविध

१६. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार: यो मापदण्ड कार्यान्वयनमा कुनै द्विविधा उत्पन्न भएमा विभागले आवश्यक निर्णय गरी बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ ।

अनुसूची - १

अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सहजकर्ता तथा नगरपालिका बीच सम्झौता-पत्र

मिति:.....

..... नगरपालिका अन्तर्गतका सम्पूर्ण वडामा अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने योजना अनुरूप वडामा ५ वर्ष ननाघेका बालबालिकाहरूका अभिभावकहरूको समूह निर्माण गरि अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि तपाईं सहजकर्ता श्री र नगरपालिका बीच निम्न शर्तहरू पालना गर्ने गरि यो सम्झौता गरिएको छ ।

सहजकर्ताले पालना गर्नु पर्ने शर्तहरू

१. अनिर्वाय रुपमा अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी तालिम लिएको हुनुपर्ने ।
२. वडागत रुपमा अभिभावक सचेतना कार्यक्रमका लागि समूह निर्माण गरि सहजीकरण गर्नुपर्ने ।
३. कार्यक्रम पश्चात सहभागीहरूमा आएको परिवर्तन तथा सहभागीले गरेका अभ्यासहरूको अवलोकन गर्नका लागि सहभागीको घर भेट गर्नुपर्ने ।
४. कार्यक्रम सञ्चालनको दौरान अभिभावकले प्रस्तुत गरेका राम्रा अभ्यासहरू तथा चुनौतीहरूको टिपोट गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने र नगरपालिकामा पेश गर्ने ।
५. अभिभावक सचेतना कार्यक्रम अन्तर्गतका विभिन्न सत्रहरूको समय न्यूनतम २ घण्टाको हुनेछ र सहभागीको पायक पर्ने स्थानमा संचालन गर्नुपर्ने ।
६. बालबालिका सँगको सम्बन्ध र सञ्चार प्रक्रियामा आफूलाई नमुनाको रुपमा प्रस्तुत गर्न सक्नुपर्ने ।
७. हप्तामा एउटा सत्र तथा बढीमा दुई दिन घर भेट गर्नु पर्नेछ ।

नगरपालिकाले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू

१. सहजकर्ताले सञ्चालन गरेका सत्रहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।
२. सहजकर्ताले सञ्चालन गरेका सत्रहरूको दिन तथा घर भेट गरेको दिनको वडाले हाजिरी प्रमाणित भए पश्चात प्रतिशत तथा घर भेट बापत नगरपालिकामा निर्णय गरे बमोजिमको रकम प्रदान गर्ने ।

अनुसूची -२

शिवराज नगरपालिका

वडा नं.....

सत्र गत प्रतिवेदन ढाँचा

अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सम्बन्धी प्रतिवेदन

१. सहजकर्ताको नाम:.....
२. स्थान:.....
३. मिति:
४. सत्रको नाम:
५. सहभागीहरूको उपस्थिति

क्र.स	नाम, थर	उमेर	लिङ्ग	बालबालिकाको संख्या (१८ वर्ष भन्दा मुनिका बालबालिका मात्र लेख्ने)		सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
				बालक संख्या	बालिका संख्या		

६. पाठ योजना

क्र.स.	मुख्य विषयवस्तु	विधि	सामग्री सहजकर्ता	समय

७. सत्र सञ्चालन प्राप्त उपलब्धिहरू
८. सहभागीमा आएका परिवर्तनहरू र उदाहरणहरू (नाम सहित उल्लेख गरेर लेख्ने)
९. सत्र सञ्चालनमा आएका चुनौतीहरू र समाधानका उपायहरू
१०. सिकाइहरू
११. गृहकार्य

अनुसूची -३

शिवराज नगरपालिकामा

वडा नं.....

अभिभावक सचेतना कार्यक्रम मासिक प्रतिवेदन फाराम

सहजकर्ताहरूको नाम:

१

२

पृष्ठभूमि

कार्यक्रमको उद्देश्यहरू

सत्रहरूको विवरण

क्र.स.	सत्रहरूको विवरण	सत्र सञ्चालन मिति	जम्मा सहभागी	अन्य सहभागी	कैफियत

कार्यक्रम सञ्चालन गर्न अपनाईएका विधिहरू

कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा हासिल गरिएका उपलब्धिहरू

सहभागीमा आएका परिवर्तनहरू र उदाहरणहरू (नाम सहित उल्लेख गरेर लेख्ने)

कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा आएका चुनौतीहरू र समाधानका उपायहरू

सिकाइहरू

अनुसूची -४

अनुगमन प्रतिवेदन ढाँचा

शिवराज नगरपालिका

अभिभावक सचेतना कार्यक्रम फिल्ड अनुगमन प्रतिवेदन

भ्रमणको उद्देश्य

भ्रमणको अवधि:

भ्रमण गरिएको स्थान:

भ्रमण कर्ताको विवरण:

फिल्ड भ्रमण गरिएको मिति	भ्रमणको दौरानमा भेटिएका मुख्य व्यक्तिहरू	भ्रमणको दौरानमा गरिएका क्रियाकलाप	भ्रमणको उपलब्धिहरू

भ्रमणको दौरान देखिएका मुख्य सवालहरू:

.....

भ्रमणदलको सुझावहरू:

.....

आज्ञाले,

राकेश पाण्डे

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत